

УДК 338.012.330.341.1

Бойко О.Б.,
аспірант
Тернопільський національний технічний
університет імені Івана Пулюя

ЧИННИКИ АКТИВІЗАЦІЇ ЦІЛЕСПРЯМОВАНОЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Boiko O.B.,
graduate student
Ternopil Ivan Puluj National Technical University

FACTORS FOR INTENSIFICATION OF PURPOSEFUL INNOVATION ACTIVITY AT MACHINE BUILDING ENTERPRISES

Постановка проблеми. Машинобудування є провідною галуззю промисловості України, ступінь розвитку якого суттєво впливає на економічний, промисловий і науковий рівень країни. Від машинобудування залежить технічний розвиток економіки, адже дана галузь промисловості створює інвестиційні (високопродуктивні засоби виробництва) та споживчі товари довготривалого користування, які визначають рівень якості та достатку життя населення.

Аналіз розвитку галузі показує, що в машинобудівному комплексі України склалася складна ситуація. Відбувся спад обсягів виробництва, погіршилися показники відновлення продукції, яка випускається підприємствами, загалом відзначається надзвичайно низький рівень інноваційних процесів. Галузь виявилася неконкурентоспроможною на світовому ринку. Наявний науково-технічний потенціал машинобудівної галузі відображується в структурі промислового виробництва й експорту, у яких поки що переважає продукція з низьким рівнем переробки.

В державній довгостроковій програмі стратегічного розвитку «Україна–2020» завдання щодо забезпечення максимальної конкурентоздатності й ефективності вітчизняної економіки поставлено в ранг національного пріоритету. Базою для підвищення конкурентоздатності й збільшення експортного потенціалу держави повинні стати інноваційне техніко-технологічне відновлення виробництва, реалізація енергозберігаючих й інноваційних моделей розвитку економіки, нарощування випуску технологічної, наукомісткої продукції.

Науково-технічний прогрес машинобудування має бути основою, ядром інноваційного процесу в нашій країні, яка прагне не опинитися на периферії сучасного глобалізованого світу. Саме через це інноваційні процеси в машинобудуванні повинні стати орієнтиром в розвитку інших галузей та держави в цілому.

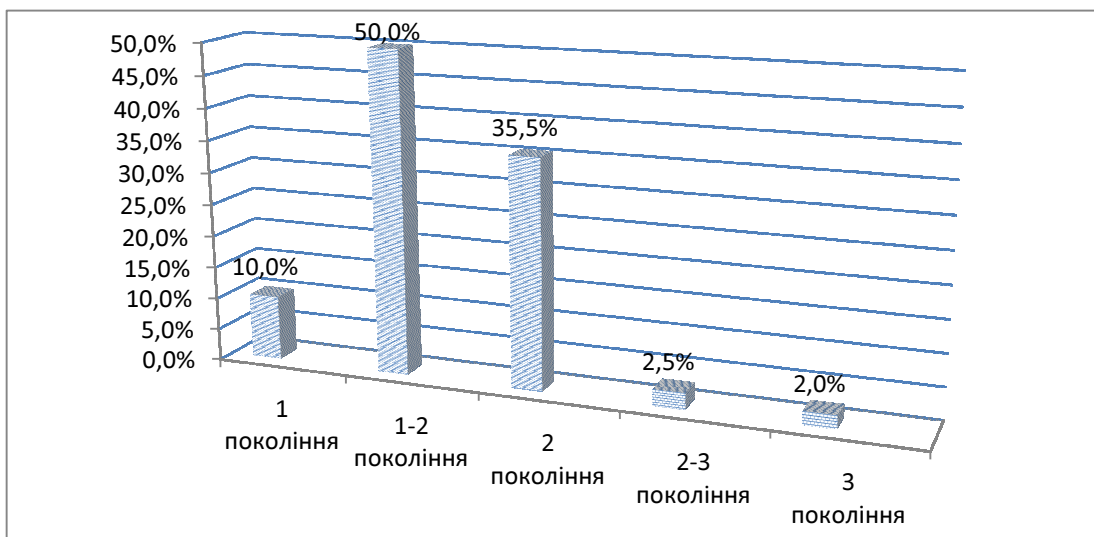
Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми інноваційного розвитку промислових підприємств України, зокрема підприємств машинобудування, стали об'єктом посиленої уваги наукових досліджень. Вони знайшли відображення в наукових працях багатьох провідних українських учених. Вагомий внесок у розроблення її окремих аспектів зробили О.І. Амоша, В.П. Бабич, О.В. Батура, Н.Г. Білопольський, В.М. Геєць, В.Г. Герасимчук, В.М. Гриньова, С.Л. Денисюк, М.І. Долішній, С.І. Дорогунцов, Н.Н. Лук'яничков, В.В. Максимова, І.М. Потравневий, М.А. Хвесик, Є.В. Хлобистов, М.І. Фащевський, Л.Г. Чернюк, М.Г. Чумаченко, І.Б. Швець та ін. Аналіз результатів їх досліджень засвідчує, що інноваційні процеси, які відбуваються в Україні, мають неоднозначну оцінку у фахових колах. З одного боку, стан справ в інноваційній сфері в цілому, і, зокрема в машинобудуванні, визнається зазвичай незадовільним [4; 11]. З другого боку, в окремих роботах наголошується, що в інноваційних процесах в машинобудуванні в останні роки намітилися позитивні зрушення [5]. Висновки ґрунтуються на даних національної інноваційної статистики. Однак при цьому виникає певне протиріччя з тенденцією до посилення імпорту продукції машинобудування, частка якої протягом останніх років мала стійку тенденцію зростання. Внутрішній ринок України характеризується високим попитом на високотехнологічні, наукомісткі машини й обладнання. Однак, як зазначається в літературі [4; 5], має місце зменшення інноваційно активних підприємств як у промисловості в цілому, так і в машинобудуванні. Потреба у вищезгаданій продукції здебільшого задовольняється за рахунок машинобудівної продукції та працюючого обладнання з низьким технологічним рівнем [4]. Наведений стан справ, на наш погляд, не може вважатися нормальним. Необхідно продовжувати вивчення поставленої проблеми, що підтверджує актуальність теми статті.

Постановка завдання. Метою статті є оцінка існуючої ситуації в машинобудівній сфері й обґрунтування чинників активізації цілеспрямованої інноваційної діяльності машинобудівних підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. В процесі дослідження виявлено, що розвиток будь-якої країни на сучасному етапі неможливий без прискорення інноваційних процесів, насамперед у базових галузях економіки, до яких належить і машинобудування. Інноваційні процеси в машинобудуванні є головним рушієм технологічного прогресу як окремих галузей, так і економіки країни і світу в цілому [5; 12; 14]. Тому інтенсивність інноваційних процесів у цій галузі багато в чому визначає потенціал розвитку промисловості та економіки країни, її конкурентоспроможність на світових ринках [11]. Як основа науково-технічного прогресу машинобудування має бути ядром інноваційного процесу в будь-якій країні, яка прагне не опинитися на периферії сучасного глобалізованого світу. Саме через це інноваційні процеси в машинобудуванні є об'єктом постійної, а в останні роки посиленої уваги наукових досліджень, про що свідчить значна кількість робіт з цієї проблематики [4; 5; 11].

Нами проведено аналіз динаміки внутрішнього виробництва та реалізації сільськогосподарської техніки в Україні в розрізі брендів. Встановлено, що до 1991 року Україна була одним з найбільших виробників сільськогосподарської техніки. Протягом останніх 23 роки, особливо в перші 10 з них, країна невпинно втрачала свій машинобудівний потенціал. Більшість виробничих підприємств перестали існувати або, зберігши виробництво, істотно скоротили його обсяги. При цьому вітчизняна техніка суттєво відставала від імпортних аналогів технологічно.

На рис. 1 представлено структуру інноваційного рівня сільськогосподарської техніки, що виробляється вітчизняними машинобудівними підприємствами.

*Примітка: 1 покоління - одно операційні, відтворення
2 покоління - модернізовані машини
3 покоління - складні, автоматизовані машини*

Рис. 1. Структура інноваційного рівня сільськогосподарської техніки, що виробляється вітчизняними сільськогосподарськими підприємствами

Джерело: розробка автора на основі [13]

Аналізуючи проблему техніко-технологічного відставання з позиції інноваційного розвитку, виявлено, що в Україні 50% всієї сільськогосподарської техніки виробляється 1-2 покоління, тобто низького рівня технологічності, одно операційні. 10% припадає на машини першого покоління. Лише 35,5% виробленої продукції є технікою 2 покоління, тобто модернізованими машинами. І тільки 4,5% - це складні автоматизовані машини, на виробництві яких зараз спеціалізується більшість західних компаній-виробників [13].

Для забезпечення аграрних формувань технікою в Україні сформована система машинобудівних підприємств.

До основних виробників сільськогосподарських машин в Україні належать Кіровоградське ВАТ "Червона зірка" (найбільший виробник сівалок), Одеський завод сільськогосподарських машин, ВАТ "Херсонські комбайни", ВАТ "Коломиясільмаш", КВП "Дніпропетровський комбайновий завод", ВАТ "Новоград-Волинський завод сільськогосподарського машинобудування", ВАТ "Вінницький завод тракторних агрегатів".

Тракторобудування представлено 20 підприємствами. Найбільшим центром є Харків, де збудовані заводи тракторний, моторобудівний, тракторних самохідних шасі, а також заводи Лазова та Дергачі в Харківській області, де виробляють деталі та вузли для харківських тракторів.

Один з основних заводів в Україні, що виробляє сепаратори для очищення та калібрування зерна є луганський завод ТОВ «НВФ «Аеромех».

Наявні потужності діючих підприємств в Україні дають змогу відновити виробництво сільськогосподарської техніки на високому рівні за умови значних інвестицій для переведення галузі на нові технології. Так, ЗАТ "Калинівський машинобудівний завод" (Вінницька область) за допомогою німецьких інвестицій випускає нові сівалки.

ВАТ "Завод Львівсільмаш" (м. Львів) виробляє машини для внесення пестицидів та рідких добрив.

Найбільшими виробниками жниварок в Україні вважаються ВАТ «Бердянські жниварки», ТОВ НВП «Херсонський машзавод», ВАТ «КБ «Бердянськсільмаш» та ДП «Бердянський завод сільгосптехніки». А основними виробниками кормозбиральної техніки є ТОВ НВП «БілоцерківМАЗ» та ДП «Бердянський завод сільгосптехніки» [1].

Останніми роками відбувається поступове відновлення вітчизняного виробництва сільськогосподарської техніки в Україні, однак обсяги випуску технічних засобів ще далекі від до кризового рівня. Враховуючи постійне зростання потреби у сільськогосподарській техніці, одночасне вибуття застарілої техніки з експлуатації у більших розмірах, виникає потреба зростаючого вітчизняного виробництва техніки для АПК на інноваційній основі.

Здійснення науково-технологічного розвитку, реалізація завдань структурно-інноваційної стратегії є найважливішою цільовою функцією інноваційного процесу. Інноваційний процес як процес, що спирається на науку, техніку, економіку, підприємництво й управління, можливий тільки на основі зростання та реалізації інвестицій. Без ефективного розвитку цих складових суспільство приречене на деградацію [12]. Інновації забезпечують необхідну якість інвестицій, структурну перебудову економіки й суспільства і відкривають шляхи новим продуктам і виробництвам, досконалішим та якіснішим. Тому за своєю природою інновації є чинником високого ступеня нестабільності. Вони виштовхують економічну систему з урівноваженого стану і, таким чином, є фактором "створюючого руйнування" [2].

Враховуючи пріоритетність структурної проблеми у контексті економічного зростання, стратегія структурної перебудови та відповідні програмні заходи мають стати провідною складовою, ядром загальнонаціональної стратегії і в цілому соціально-економічного розвитку. Саме інноваційні зміни визначають циклічний характер соціально-економічної еволюції. Тому еволюційний процес в економічній системі відбувається через інноваційний процес. Технологічні інновації стимулюють модернізацію та технічну перебудову суспільства, що змінюється під впливом біфуркацій. Інноватори уособлюють собою механізм і головних дійових осіб "природного добору" шляхів розвитку соціально-економічної системи. Інноваційні зміни, з іншого боку, можуть розглядатися як фактор, що констатує соціально-економічну парадигму суспільства, сприяє створенню його сучасної інноваційної моделі [14].

Необхідно утверджувати інноваційну модель економічної перебудови, яка забезпечує перехід не лише вітчизняної економіки, а й усієї системи суспільних перетворень до інноваційного розвитку [14]. Інноваційно-інвестиційна політика набуває цілісності. Йдеться про органічне поєднання політичних, гуманітарних, соціально-психологічних, макро- і мікроекономічних чинників та інституційних передумов, які тільки комплексно здатні надавати нових відчутних імпульсів трансформаційним процесам, розвитку суспільства на інноваційній основі [2; 14]. Отже, будь-яка довгострокова діяльність є й інноваційною.

Аналіз стану розвитку інноваційної діяльності в Україні свідчить про те, що менше ніж 14% промислових підприємств займаються інноваційною діяльністю, 80–90% пропонує нових ідей відхиляються., тоді як у розвинутих країнах цей показник становить 30-50%, зокрема, в Японії – 63, США – 52, Швеції – 45, Польщі – 30% [9].

Напевно це зумовлено тим, що підприємства перехідної економіки критичніше ставляться до відбору інновацій, оскільки нова справа в українських умовах є дуже ризикованою.

Вважається, що інноваційна діяльність охоплює період із моменту початку поширення нововведення і до його завершення. Процес уведення нововведення на ринок називають комерціалізацією, а період часу з моменту появи нововведення до його запровадження – інноваційним лагом [2; 12; 14]. Вирішальною ознакою інновації є можливість використання нововведення на рівні підприємства. Отже, інновація – це нововведення, використання якого призводить до якісних змін у виробництві з метою отримання соціально-економічної вигоди. Інвестиції при цьому відіграють основну роль при переведенні нововведення в якісні зміни у виробництво, механізмом якого є інновації. Більшість прогресивних нововведень знаходиться застосування у складних, наукоємних продуктах, енергоощадних і високих технологіях.

Аналіз виникнення, розвитку та поширення нововведень у межах конкретної організації (підприємства) або в масштабах держави вказує на те, що необхідно застосовувати системний підхід, щоб визначити сутність інноваційної діяльності. З огляду на це логічно розглянути поняття "інновація" та "інноваційний процес". Інновація у широкому тлумаченні – це прибуткове (рентабельне) використання нововведень у вигляді нових технологій, видів продукції та послуг, організаційно-технічних і соціально-економічних рішень виробничого, фінансового, комерційного, адміністративного

або іншого характеру; це не просто нововведення, а нова виробнича функція. Це зміна технології виробництва, яка має історичне значення і є необхідною. Інновація є стрибком від старої виробничої функції до нової, але не кожне нововведення, нове виробництво є інновацією [2; 12].

Сучасний вітчизняний ринок інновацій передбачає створення реальних умов для переходу економіки на інноваційно-інвестиційну модель розвитку та "впровадження механізму диференційованого пільгового оподаткування підприємств залежно від рівня їхньої інноваційної активності, стимулювання науково-дослідних та дослідно-конструкторських установ і організацій до введення в господарський обіг нематеріальних активів, утворення галузевих інноваційних фондів" [12; 14].

Однак зараз на більшості підприємств України інноваційна діяльність не здійснюється, а окремі спроби впровадження інновацій стримуються значними перешкодами на мікро- та макrorівні. Розвиток інноваційного підприємництва як складової формування ринкової економіки цілком залежить від стимулювання підприємницьких процесів, активізації діяльності в інвестиційній сфері, наявності розвинутої інфраструктури підприємств та опрацьованого механізму фінансування інноваційних проєктів. Вирішення цих питань дасть змогу інноваційним підприємствам реалізувати потенційні можливості та виконувати своє призначення в умовах ринку.

Аналіз інноваційної активності підприємств машинобудівної галузі виявив, що рівень інноваційної активності машинобудування майже вдвічі менше за аналогічний показник розвинутих держав, у яких він сягає 40%. Така ситуація є результатом того, що велика кількість наукових досліджень, за умови відсутності попиту з боку держави та бізнесу, залишаються нереалізованими. Незважаючи на проголошення нових напрямків розвитку, вся інноваційна діяльність підприємств зводиться до малоефективних точкових інновацій, незначних вдосконалень, комп'ютеризації ведення бізнесу тощо. У результаті маємо постійне відставання в управлінні виробничими процесами від розвинених країн світу.

Наявними проблемами інноваційної діяльності в машинобудуванні є: неконкурентоспроможність багатьох видів продукції вітчизняних підприємств; недостатнє фінансування інновацій; застарілі основні виробничі засоби та відсутність реальних інвестиційних ресурсів для технологічного оновлення; значний відтік найбільш кваліфікованих інженерних та робітничих кадрів [4].

Негативними наслідками кризи для машинобудівних підприємств є зростання боргів та нездатність здійснювати фінансове забезпечення виробничо-господарської діяльності, спад обсягів продажу тощо. Виникнення всіх цих наслідків викликано нездатністю керівництва підприємств здійснювати ефективне антикризове управління підприємствами.

Освоєння підприємствами нових технологій та інновацій вимагає об'єктивної оцінки їхніх параметрів і визначення характеристик потенціалу, які мають важливе значення при здійсненні інвестиційної діяльності шляхом розроблення та реалізації нової інноваційної політики розвитку країни.

Необхідно розглядати три поняття інноваційного потенціалу: потенціал нововведень та інноваційний потенціал підприємства, інноваційний потенціал країни. Інноваційний потенціал нововведень це можливість появи нових поколінь новацій, це здатність нововведень впливати в динаміці на середовище його поширення і формувати його, це сукупність тих змін, які спроможні здійснити нововведення протягом повного життєвого циклу.

Інноваційний потенціал підприємства розглядається як здатність його до розвитку шляхом нововведень з метою підвищення ефективності функціонування в умовах ринку, що визначається специфічними особливостями організації, яка сприяє нормальному здійсненню усіх етапів внутрішньо-організаційного інноваційного процесу.

Інноваційний потенціал країни – це здатність галузей національного господарства виробляти наукомістку продукцію, яка відповідає вимогам світового ринку і до якої входять наукові, проєктні та конструкторські розробки, потужності експериментальних послуг, пов'язані з підготовкою нового виробництва, інструменти й оснащення для проведення наукомістких операцій, засоби технологічного контролю.

Отже, реалізація нової інноваційної стратегії розвитку і повноцінне використання інноваційного потенціалу в інтересах оновлення виробництва – нині чи не єдиний шанс для України досягти рівня високотехнологічної розвинутої держави. Незважаючи на це, з огляду на існуюче фінансове забезпечення інноваційна сфера функціонує у критичних умовах. У розрахунку на одного вітчизняного спеціаліста в інноваційній діяльності коштів витрачається у сто разів менше ніж у Франції, Англії, Німеччині [14].

Можна стверджувати про входження України в третій період розвитку інноваційної сфери [12; 14], який визначає стратегію і тактику інноваційного спрямування в поточному десятиріччі. Треба чітко усвідомлювати й те, що інновації та розвиток сучасного наукомісткого виробництва є справою не віддаленого майбутнього, а вже сьогоднішнього дня. У цьому – ключ до розв'язання проблеми структурної перебудови економіки, підвищення її конкурентоспроможності, виходу на світові ринки, припливу капіталів [14].

З метою активізації інноваційної діяльності на підприємствах важливе значення має перехід до нового технологічного устрою [7].

У зарубіжній і вітчизняній літературі пропонується велика кількість класифікацій інновацій за різними основоположними ознаками. Досить цікавою є класифікація за рівнем новизни.

За цим критерієм розрізняють радикальні інновації, що відкривають принципово нові практичні засоби та можливості задоволення потреб. Особливе значення у прискоренні темпів інноваційного розвитку багато дослідників відводять радикальним, які ще називаються базисними, технологічними, епохальними, проривними і навіть підривними.

На думку науковців, найбільш вдалим є термін проривна інновація, який досить точно відображає сутність цього явища та визначається як найбільші винаходи, які стають основою революційного прориву в техніці, формування нових її напрямів, створення нових галузей. Сукупність таких інновацій забезпечує перехід до нового технологічного устрою [8].

Для того щоб проривна інновація була сприйнята економікою, необхідні певні умови, які визначаються так званими довгими циклами економічної кон'юнктури, котрі були відкриті та досліджені великим російським економістом Н.Д. Кондрат'євим в 1920-х роках. У його дослідженнях було всесторонньо обґрунтовано закономірність зв'язку між зростаючими та спадаючими стадіями цих циклів і хвилями крупних технічних винаходів і їх практичним використанням. Відповідно до схеми попередніх устроїв, революційні інновації розвиваються в період депресій, тому сучасна економічна криза може стимулювати появу проривних ідей, які необхідно цілеспрямовано виявляти із врахуванням тенденцій світового розвитку і просувати [10].

Вивченням проривних інновацій займався зарубіжний вчений Клейтон М. Кристенсен, який, назвавши їх «підривними», довів, що іноді впровадження підривних інновацій стає причиною краху досить успішних підприємств із бездоганною системою управління. В результаті ретельного дослідження тенденцій ринку та потреб споживачів, керівництво таких компаній витратило багато грошей на постійне вдосконалення існуючих продуктів, розвиток нових технологій тощо. Але іноді виникають ситуації, коли краще не витратити гроші на дослідження нових товарів з метою задоволення попиту споживачів, який постійно змінюється, а зосередити увагу на виробництві товарів, які гарантовано здатні принести менший розмір прибутку. Отже, використання загальноновизнаних принципів менеджменту має бути обережним і продуманим [6].

Подальшого розвитку дослідження Кристенсена дістало у роботі зарубіжних науковців та співробітників George Group Consulting Майкла Л.Джорджа, Джеймса Воркса та Кімберлі Вотсон-Хемфілла, котрі запропонували концепцію стрімких інновацій, яка на сьогоднішній день є найбільш життєздатною та придатною для практичного застосування в процесі інноваційного розвитку українських машинобудівних підприємств в післякризовий період [7].

Стрімкі інновації - це процес створення нових продуктів, послуг, бізнес-моделей, способів, ринків з достатньою диференціацією та рівнем зростання підприємства, що забезпечує акціонерам прибутковість вище середнього рівня протягом багатьох років.

Особливістю використання концепції стрімких інновацій є те, що вона дає змогу скоротити час виходу на ринок нового товару на 50% та підвищити диференційовані конкурентні переваги підприємства [10].

Головна ідея, якої повинні дотримуватися підприємства у ситуації, в якій вони опинилися в результаті економічної кризи, складається в тому, що підприємства повинні постійно займатися інноваціями, впроваджуючи їх швидше за своїх існуючих та потенційних конкурентів. Вирішення цього завдання стає можливим за умов впровадження на підприємствах організаційно-економічного механізму управління інноваційним потенціалом, в основу якого положено використання концепції стрімких інновацій.

В умовах переходу до ринку до найважливіших економічних проблем можна віднести визначення меж інноваційного потенціалу підприємства. Достатній інноваційний потенціал підприємства дасть змогу трансформувати конкурентне середовище в економіці України. Саме конкуренція є ефективним координаційним інструментом, дійовим механізмом відтворення інноваційного потенціалу, узгодження економічних інтересів різних суб'єктів. Крім того, конкуренція також генерує дійові стимули для того, щоб підтримувати ініціативний характер інноваційної діяльності, здійснювати науково-технічне оновлення виробництва, а для економічних агентів забезпечує реальні можливості вільного вибору господарського маневру, культивує ринковий компонент практичних навичок і знань. Таким чином, з огляду на сучасний стан економіки України необхідне удосконалення механізмів управління інноваційною діяльністю підприємств на основі впровадження нових технологій управління [3; 12; 14].

На механізм управління процесом реалізації стратегії підвищення активності інноваційної діяльності впливають чинники зовнішнього і внутрішнього середовища підприємств. Під зовнішніми чинниками мають на увазі ті умови, що їх підприємці, як правило, не в змозі змінити, але повинні їх прогнозувати і враховувати, оскільки вони істотно впливають на інноваційну діяльність. Згідно із загальною теорією управління, зовнішні чинники поділяють на дві групи. Перша група – це чинники безпосереднього впливу, основні з них: законодавство, що врегульовує підприємницьку діяльність; непередбачені дії органів державного управління; взаємодія з партнерами, конкуренція та ін. Друга

група – чинники опосередкованого впливу, основні з них: науково-технічний прогрес; політична ситуація; економічні зрушення в країні та галузі; зрушення на міжнародній арені та ін.

В економічній літературі з проблем переходу економіки на інноваційну модель розвитку виокремлюють чотири групи чинників, які належать до внутрішніх чинників інноваційного ризику: формування стратегії управління інноваційною активністю; принципи інноваційної діяльності підприємств; інвестиційні ресурси та їхнє використання в інноваційній діяльності; кадровий потенціал інноваційної діяльності.

На реалізацію стратегії управління інноваційною діяльністю впливають такі групи чинників: цілі, завдання і стратегія підприємства, кваліфікаційний, страховий та якісний склад працівників; управління й організаційні структури, їхнє інформаційне й ресурсне забезпечення, оцінка внутрішніх і зовнішніх можливостей та обмежень.

На вибір оптимального варіанта реалізації стратегії впливають: наявність методик і регламентів, присутність і структура необхідних ресурсів; соціально-економічна обґрунтованість; фактор часу.

Процес реалізації стратегії поділяється на дві складові: процес упровадження стратегії і процес координації. Стратегія управління інноваційною діяльністю підприємств здійснюється шляхом реалізації методів активізації, які впливають на всі параметри механізму управління до інновацій. Впровадження методів вимагає відповідного і послідовного механізму. Механізм упровадження методів реалізації інноваційного потенціалу передбачає наявність таких етапів: підготовчий етап, зміна системи управління, стабілізація. Крім того, механізм упровадження методів реалізації інноваційного потенціалу передбачає, що використання економічних методів має супроводжуватися ефективними механізмами їхньої державної підтримки та формування фінансових і законодавчих стимулів для здійснення інноваційних технологій і підприємництва у сфері науки й науково-технічної діяльності, що є найважливішим напрямом державного регулювання в інноваційній сфері [14].

До стимулів державного регулювання інноваційної діяльності належать: кредити, податкові та амортизаційні пільги; коригування антимонопольного законодавства; зовнішньоекономічні преференції; інформаційно-консультаційна підтримка; інші фінансові пільги [14].

До системи стимулів інноваційного процесу входять комплексно-правові законодавчі норми, а саме: промислове охоронне право приватної та інтелектуальної власності; законодавче закріплення інтелектуальної власності й правове регулювання її використання.

Висновок з даного дослідження. Науково-технічний прогрес машинобудування є ядром інноваційного процесу в будь-якій країні, яка прагне не опинитися на периферії сучасного глобалізованого світу. В Україні 50% виробництва всієї сільськогосподарської техніки належить до 1-2 покоління, тобто низького рівня технологічності, з них 10% виробництва припадає на одно операційні машини першого покоління і 35,5% виробленої продукції є технікою 2 покоління, тобто модернізованими машинами. Лише 4,5% випуску техніки - це складні автоматизовані машини, на виробництві яких зараз спеціалізується більшість західних компаній-виробників. Рівень інноваційної активності машинобудування в Україні майже вдвічі менший за аналогічний показник розвинутих держав, у яких він сягає 40%.

Наявними проблемами інноваційної діяльності в машинобудуванні є: неконкурентоспроможність багатьох видів продукції вітчизняних підприємств; недостатнє фінансування інновацій; застарілі основні виробничі засоби та відсутність реальних інвестиційних ресурсів для технологічного оновлення.

Освоєння підприємствами нових технологій та інновацій вимагає належного їх потенціалу, який розглядається як здатність підприємства до нововведень з метою підвищення ефективності функціонування і конкурентоспроможності.

Механізм стратегічного управління процесом підвищення активності інноваційної діяльності машинобудівних підприємств включає чинники зовнішнього і внутрішнього середовища. До зовнішніх чинників відносять умови, що їх підприємство, як правило, не в змозі змінити, але повинно прогнозувати та враховувати, оскільки вони істотно впливають на інноваційну діяльність. В структурі зовнішніх чинників виділяють дві групи, перша з яких – це чинники безпосереднього впливу: законодавство, що врегульовує підприємницьку діяльність; непередбачені дії органів державного управління; взаємодія з партнерами, конкуренція та ін.; друга група – чинники опосередкованого впливу: науково-технічний прогрес; політична ситуація; економічні зрушення в країні та галузі; зрушення на міжнародній арені та ін.

В моделі інноваційного розвитку машинобудівного підприємства виокремлюють чотири групи внутрішніх чинників: формування стратегії управління інноваційною активністю; принципи інноваційної діяльності підприємства; інвестиційні ресурси та їхнє використання в інноваційній діяльності; кадровий потенціал інноваційної діяльності.

Література

1. Важке машинобудування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/1403051738602/rps/vazhke_mashinobuduvannya

2. Горник В.Г. Інвестиційно-інноваційний розвиток промисловості / В.Г. Горник, Н.В. Даций. – К. : Вид-во НАДУ, 2005. – 200 с.
3. Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» від 16.01.2003 № 433-IV. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/anot/433-15>
4. Карачина Н.П. Машинобудування України: сучасний стан, тенденції та перспективи розвитку за умов економічної кризи / Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Серія Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку, 2009. – № 647. – С. 64-70.
5. Касич А.О. Стратегічні орієнтири інноваційного розвитку машинобудування України / А.О. Касич // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – № 7 (73). – С. 32–40.
6. Клейтон М. Кристенсен. Дилемма інноватора. Как из-за новых технологий погибают сильные компании. – М. : «Альпина Бизнес Букс», 2004. – 240 с.
7. Майкл Л.Джордж. Стремительные инновации : пер. с англ. / Майкл Л.Джордж, Джеймс Воркс, Кимберлі Вотсон – Хемфилл. – К. : Companion Group, 2006. – 332 с.
8. Макаренко О.В. Этапы подготовки выхода прорывной инновации на рынок [Электронный ресурс] / О.В. Макаренко. Режим доступа: <http://www.creativeconomy.ru/articles/21790/>
9. Мала Н.Т. Організаційне моделювання розвитку інноваційних підприємств в Україні та світі [Електронний ресурс] / Н.Т. Мала, Л.С. Угрин. – 2012. – Режим доступу:<http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/17253/1/23-144-149.pdf>
10. Мехович С.А. Інноваційний розвиток підприємств машинобудівної галузі в після кризовий період / С.А. Мехович, М.О. Ткаченко // Вісник Національного технічного університету "Харківський політехнічний інститут". Збірник наукових праць. Тематичний випуск: Технічний прогрес і ефективність виробництва. – Харків: НТУ "ХПІ". – 2010. – № 64. – С. 91-97.
11. Політанська О.Л. Інноваційні аспекти розвитку підприємств машинобудування / О.Л. Політанська // Вісн. Нац. ун-ту водного господарства та природокористування: зб. наук. праць. Економіка. – Рівне: НУВГП, 2008. – Вип. 1 (41). – С. 233–239.
12. Попович О.С. Науково-технологічна та інноваційна політика / О.С. Попович. – К. : Фенікс, 2005. – 248 с.
13. Скоцик В.Є. Вітчизняне сільськогосподарське машинобудування: сучасний стан та проблеми його відродження [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/6.1/248.pdf>
14. Федулова Л.І. Інноваційна економіка / Федулова Л.І. – К. : Либідь, 2006. – 480 с.

References

1. "Heavy mechanical engineering", available at: http://pidruchniki.com/1403051738602/rps/vazhke_mashinobuduvannya
2. Hornyk, V.H. and Datsyi, N.V. (2005), *Investytsiino-innovatsiyni rozvytok promyslovosti* [Investment and innovative development of the industry], Vyd-vo NADU, Kyiv, Ukraine, 200 p.
3. *Zakon Ukrainy «Pro priorytetni napriamy innovatsiinoi diialnosti v Ukraini» vid 16.01.2003 № 433-IV*. [The Law of Ukraine "On innovation activity priorities in Ukraine" from 16.01.2003 № 433-IV], available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/anot/433-15>
4. Karachyna, N.P. (2009), "Mechanical engineering of Ukraine: the current state, tendencies and development prospects in the economic crisis", *Visnyk Natsionalnoho universytetu "Lvivska politekhnika" Seriya Menedzhment ta pidpriemnytstvo v Ukraini: etapy stanovlennia i problemy rozvytku*, no. 647, pp. 64-70.
5. Kasych, A.O. (2007), "Strategic guidelines of innovative development of mechanical engineering of Ukraine", *Aktualni problemy ekonomiky*, no. 7 (73), pp. 32–40.
6. Clayton M. Christensen (2004), *Dilemma innovatora. Kak iz-za novykh tekhnologiy pogibayut silnyye kompanii* [The innovator's dilemma: when new technologies cause great firms to fail], «Alpina Biznes Buks», 2004. Moscow, Russia, 240 p.
7. Maykl L. Dzhorzh, Dzheym Vorks, Kimberli Uotson – Khemfill (2006), *Stremitelnyye innovatsii* [Impetuous innovations], Companion Group, Kyiv, Ukraine 332 p.
8. Makarenko, O.V. (2010), "Stages of preparation exit of breakthrough innovations to the market", available at: <http://www.creativeconomy.ru/articles/21790/>
9. Mala, N.T., Uhryn, L.Ie. (2012), "Organizational modeling of development of innovative enterprises in Ukraine and the world", available at: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/17253/1/23-144-149.pdf>
10. Mekhovych S.A., Tkachenko M.O. (2010), "The innovative development of enterprises machine building industry in the post-crisis period", *Visnyk Natsionalnoho tekhnichnoho universytetu "Kharkivskiy politekhnichnyi instytut". Zbirnyk naukovykh prats. Tematychniy vypusk: Tekhnichnyi prohres i efektyvnist vyrobnytstva*, no. 64, pp. 91-97.
11. Politanska O.L. (2008), "Innovative aspects of the development machine building enterprises", *Visn. Nats. un-tu vodnoho hospodarstva ta pryrodokorystuvannia: zb. nauk. prats. Ekonomika*, issue 1 (41), pp. 239–239.
12. Popovych, O.S. (2005), *Naukovo-tekhnolohichna ta innovatsiina polityka* [Scientific and Technological and innovation policy], Fenyks, Kyiv, Ukraine, 248 p.
13. Skotsyk, V.Ie. "Domestic agricultural machine building: current status and problems of its revival", available at: <http://pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/6.1/248.pdf>
14. Fedulova, L.I. (2006), *Innovatsiina ekonomika* [Innovative Economy], Lybid, Kyiv, Ukraine, 480 p.